

โครงการย่อยเรื่องที่ 1

การส่งเสริม อนุรักษ์และพัฒนาคุณค่าของประเพณีบุญบั้งไฟ จังหวัดยโสธร Promotion, Preservation and Developments of Values for Holding Yasothon Province's Traditional Event of Its Sky Rocket

ประพิศ โบราณมูล¹

Prapit Boranmoon

อุดม พิริยสิงห์²

Udom Piriyasing

ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2560

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยย่อยเรื่องที่ 1 เรื่อง การส่งเสริม อนุรักษ์และพัฒนาคุณค่าของประเพณีบุญบั้งไฟ จังหวัดยโสธร ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาการส่งเสริม อนุรักษ์และพัฒนาคุณค่าของประเพณีบุญบั้งไฟ จังหวัดยโสธร เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสนทนากลุ่ม ที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงตามโครงสร้างและเนื้อหา กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informants)

ผลการวิจัย

1. ด้านการเรียนรู้ พบว่า ควรมีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นมาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้กับเยาวชนพร้อมกับจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานที่ ปลุกฝังจิตสำนึกถึงคุณค่าสาระและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นและส่งเสริม สนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ รวมทั้งแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ด้วยการจัดให้มีพิพิธภัณฑ์ การจัดงานมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นประเพณีบุญบั้งไฟเพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้และนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

2. ด้านการมีส่วนร่วม พบว่า เพื่อให้กิจกรรมบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมการแสดงในกิจกรรมตั้งแต่การแห่ การพ้อนรำ การเซ็ง การจุดบั้งไฟ และควรมีรูปแบบการจัดงานที่เป็นเอกลักษณ์ที่ชัดเจนเพื่อให้เป็นรูปแบบอันหนึ่งเดียวของประเทศไทย นอกจากนี้ บ้าน วัด โรงเรียน ต้องมีส่วนร่วมด้วย

¹ปร.ต. (วัฒนธรรมศาสตร์), เจ้าหน้าที่บริหารทั่วไป มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.

²รองศาสตราจารย์, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.

3. ด้านการสร้างเครือข่าย พบว่า มีการสร้าง เครือข่ายระดับนานาชาติ ประเทศ จังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้านอยู่แล้ว แต่ควรมีแนวทางการจัดงานที่ไม่ใช่แบบในปัจจุบันที่ตัวแทนชุมชนเมื่อได้รับเงินอุดหนุนแล้วจะใช้วิธีการว่าจ้างช่างทำบั้งไฟ หรือจ้างคณะรำเซิ้งจากต่างจังหวัดมาร่วมขบวนโดยที่เครือข่ายประชาชนชาวจังหวัดยโสธรไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นเท่าที่ควร

4. ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ พบว่า ควรเป็นงานประเพณีที่ปลอดจากการพนันของมีนเมา มีการปรับรูปแบบของการจัดงานด้วยการงดการแข่งขัน การประกวดแต่ให้มีการรวมกันเพื่อนรำ การเซิ้งพร้อมกันทั้งหมดเพื่อทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ เพราะหากให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมแล้วย่อมทำให้มีการร่วมมือร่วมแรงในการจัดและร่วมกิจกรรม

คำสำคัญ : 1. การส่งเสริม 2. การอนุรักษ์ 3. การพัฒนาคุณค่า 4. ประเพณีบุญบั้งไฟ
5. จังหวัดยโสธร

ABSTRACT

The sub-project of the qualitative research on the first heading entitled "Promotion, Preservation and Developments of Values for Holding Yasothon Province's Traditional Event of Its Sky Rocket" served the specific purposes to promote, preserve and develop cultural values as such. The device for data collection was the Focus Group Discussion handout, which its validity of structures and contents was inspected by experts. The target groups employed for the research comprised local leaders, key informants and general ones.

Research findings:

1. With regard to learning, a local course has to be drawn up to: provide the youth with learning, offer learning resources to them with class activity-based learning and fieldtrip activities, implant their awareness of cultural values, essence and significance of local folk wisdom, promote traditional and cultural activities, supply the youth external resources by setting up a museum, and hold events of local folk wisdom so that they can learn and apply knowledge to their everyday life.

2. With respect to participation, it is essential to achieve effective goals of holding the event. That is why the event ought to be open to locals to participate in activities, ranging from directing processions, performing local dances, reciting local songs, to igniting the sky rockets. In fact, it should hold clear, symbolic event to signify the unique model throughout the region. In addition, villagers, clergies and school representatives have to take part in holding the event.

3. In respect of creating networks, there have been a number of networks at international, national and provincial levels, including levels of districts, village groups, and villages. More importantly, there should be a fresh approach of holding the event. As it really is, native representatives receiving complimentary money for the event employ non-native ones as a sub-contractor to produce the sky rockets and manage activities of the event, without the former's participation at all.

4. In relation to reconciliatory living, gambles and alcoholic drinks should be prohibited. Furthermore, there should have an adjustment of holding the event without competitions and contests. It is feasible to let all groups dance together and recite local songs of the event in unison to create group unities. Practically, their mutual activities will definitely culminate in creating cooperation, making physical efforts to work out the event. In reality, they are willing to take part in it if/when every group has an opportunity and easy access.

Keywords : 1. Promotion 2. Preservation 3. Developments of values 4. Traditional event of the sky rocket 5. Yasothon province

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

สังคมไทยเป็นสังคมหนึ่งที่มีการสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมซึ่งถือได้ว่าเป็นมรดกสำคัญยิ่งที่บรรพบุรุษได้ถ่ายทอดมายังชนรุ่นหลัง โดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดทั้งแบบมุขปาฐะและแบบลายลักษณ์ มีการพัฒนามาในแต่ละยุคสมัย ทั้งด้านขนบประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยมีพัฒนาการและความเจริญรุ่งเรืองมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นับได้ว่าขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ ที่ได้สืบทอดกันมาเป็นเอกลักษณ์ที่งดงาม สมควรดำรงไว้เพื่อสืบทอดไปยังชนรุ่นหลังต่อไป สังคมแต่ละแห่งนั้นย่อมมีขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อที่ต่างกันไป แต่สิ่งหนึ่งที่เหมือนกันก็คือ วิถีชาวบ้านในแต่ละพื้นที่ที่ได้ประพฤติปฏิบัติต่อกันมา และปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ประเพณีนับเป็นสิ่งที่ควรส่งเสริมให้เกิด การเรียนรู้จากรุ่นสู่รุ่น เป็นประเพณีสังคมพื้นบ้านที่เป็นแบบอย่างความประพฤติ ที่คนส่วนใหญ่ยึดถือปฏิบัติเป็นแนวทาง แบบแผน จนกลายเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านที่อยู่คู่สังคมไทย แม้ว่ากาลเวลาจะผ่านพ้นไป แต่การสืบทอดก็ยังคงเป็นไปต่อเนื่อง รูปแบบบางอย่างอาจจะแปรเปลี่ยนไปตามลักษณะสังคม แต่เค้าโครงของความเชื่อ การถือปฏิบัติก็ยังคงมีลักษณะแบบดั้งเดิมอยู่

สังคมชนบทในปัจจุบันเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นตามเทคโนโลยีที่ได้รับเข้าสู่ชุมชน คนในชุมชนหลายคนต่างให้ความสนใจในเทคโนโลยีที่แปลกใหม่อย่างกระตือรือร้น เพื่อความสะดวกสบายในชีวิตประจำวันจนบางครั้งสิ่งที่สร้างความสะดวกสบาย เช่น โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น กลับเป็น

สิ่งที่ทำลายวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามให้เสื่อมลงและสูญหายไป อย่างไรก็ตาม ยังมีบางสังคมบางท้องถิ่นที่ถึงแม้ว่าความเจริญจะย่างกรายเข้ามามากเพียงใด แต่คนในท้องถิ่นนั้นๆ ยังให้ความสำคัญแก่วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีเสมอมา ดังจะเห็นได้จากประเพณีหรือวัฒนธรรมบางอย่างในปัจจุบัน เช่น ประเพณีตรุษสงกรานต์ ประเพณีเข้าพรรษา ประเพณีบุญเดือนสิบ เป็นต้น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือที่รู้จักกันดีในชื่อที่เรียกขานกันว่า “ภาคอีสาน” เป็นดินแดนที่มีขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามจำนวนมากที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ ประชากรมีวิถีชีวิตเรียบง่ายเนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์เป็นที่ราบสูง มีลักษณะแห้งแล้ง พื้นดินเป็นดินปนทรายปราศจากการอุ้มน้ำ จึงทำให้ชาวอีสานมีวิธีเรียนรู้และใช้ภูมิปัญญาในวิถีชีวิตมากกว่าคนในภาคอื่นๆ โดยเฉพาะความสันทัดในการทำมาหากินและมีความอดทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศที่แห้งแล้ง แม้สภาพภูมิศาสตร์จะไม่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีพแต่ชาวอีสานมีความผูกพันกับวิถีชีวิตที่เป็นอยู่ คือ การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันด้วยความรักใคร่ปรองดองและที่สำคัญ คือ ชาวอีสานมีจิตใจดีงามและยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทำให้สามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข

ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวอีสานในปัจจุบัน ล้วนได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ และได้หล่อหลอมวิถีชีวิตของชาวอีสานให้ดำรงอยู่ภายใต้กรอบประเพณี ที่ได้ถือปฏิบัติกันมายาวนานที่เรียกกันว่า “ฮีตสิบสอง” ซึ่งหมายถึง ประเพณีประจำเดือนทั้งสิบสองเดือนเป็นประเพณีที่ทำให้สมาชิกในสังคมหรือในท้องถิ่นได้มีโอกาสมาชุมนุมกันทำบุญในแต่ละเดือนทุกๆ เดือนของรอบปี เป็นโอกาสที่ชาวอีสานซึ่งส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จะได้มาพบปะกันที่วัดซึ่งเป็นสถานที่ประกอบพิธี และได้ทำกิจกรรมทางพุทธศาสนาร่วมกัน วิถีปฏิบัติฮีตสิบสองของชาวอีสานทั้งสิบสองเดือนนั้นล้วนมีความเชื่อและพิธีกรรมสืบทอดกันมาว่า หากเดือนใดไม่ประพฤติปฏิบัติตามจะเกิดอาเพศ ได้รับความเดือดร้อน จึงถือได้ว่า ฮีตสิบสองเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของชุมชนอีสานและสืบทอดกันมาถึงปัจจุบัน ฮีตสิบสองนับเป็นประเพณีที่เกิดจากความเชื่อ ดังนั้น จึงจะอธิบายเรื่องความเชื่อเพื่อความเข้าใจที่สอดคล้องกัน (กระทรวงวัฒนธรรม กรมการศาสนา, 2552, หน้า 4) ความเชื่อเป็นความรู้สึกที่คล้อยตามหรือเห็นด้วยหรือเห็นเป็นจริง ด้วยความเชื่อของมนุษย์ส่วนมากเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เมื่อสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นมีผลต่อวิถีชีวิตมนุษย์ทั้งให้คุณประโยชน์และให้โทษ แล้วมนุษย์ไม่สามารถค้นหาสาเหตุมาอธิบายได้ หรือไม่สามรถค้นพบคำตอบในสิ่งที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ ทำให้เกิดความหวาดกลัวธรรมชาติ และพยายามสร้างจินตนาการเพื่อจะได้นำมาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ซึ่งพฤติกรรมต่างๆ จะขึ้นอยู่กับความเชื่อนั้นๆ โดยความเชื่อเหล่านั้นได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษถึงรุ่นลูกหลาน ความเชื่อเหล่านั้น ถ้าหากมีการนำไปปฏิบัติสืบทอดกันอย่างต่อเนื่องและยาวนาน ก็จะกลายเป็นพิธีกรรมตามความเชื่อและจะถูกนำมากล่าวอ้างในที่สุดจะค่อยๆ ปรับเปลี่ยนไปเป็นพิธีกรรม ประเพณี และธรรมเนียมปฏิบัติที่หลากหลายจนถึงปัจจุบันนี้

ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นประเพณีดั้งเดิมของวัฒนธรรมไทยซึ่งได้รับการยึดถือปฏิบัติของคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานมาช้านานในฐานะที่เป็นประเพณีขอฝนอันสอดคล้องกับวิถีชีวิตสังคม

เกษตรกรรม พิธีกรรมดังกล่าวเป็นพิธีกรรมเพื่อความอุดมสมบูรณ์หรือความอยู่ดีมีสุขของชุมชนโดยการบูชาแถนเพื่อให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2538) ประเพณีดังกล่าวยังคงมีการยึดถือปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบันโดยมีการจัดงานบุญบั้งไฟอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศไทยทั้งในกลุ่มชนชาติพันธุ์ไทพวนและชาวอีสานอพยพ แต่ประเพณีบุญบั้งไฟที่เป็นที่รู้จักกันมากที่สุดก็คือ ประเพณีบุญบั้งไฟของจังหวัดยโสธรซึ่งเป็นประเพณีบุญบั้งไฟในระดับชุมชนเมืองโดยเป็นการจัดสืบทอดประเพณีของชาวอีสานที่ยึดถือการบูชาแถนเหมือนกับการจัดงานของชาวอีสานในพื้นที่อื่นแต่ได้รับการสนับสนุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จนเข้าสู่การเป็นงานประเพณีระดับชาติมาตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 2519 แต่ในปัจจุบันนี้การจัดงานบุญบั้งไฟในพื้นที่ภาคอีสานได้เปลี่ยนแปลงไปจากรูปแบบดั้งเดิมอย่างเห็นได้ชัดส่วนหนึ่งเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวบ้านที่ไม่ได้ทำการเกษตรกรรม ความเชื่อในธรรมเนียมประเพณีไม่ได้เหนียวแน่นเหมือนดังเดิมการเปลี่ยนแปลงในเชิงนโยบายของภาครัฐต่อการจัดงานประเพณีได้ทำให้รูปแบบและวัตถุประสงค์ในการจัดงานบุญบั้งไฟถูกแทรกด้วยวัตถุประสงค์เช่นเพื่อการท่องเที่ยวแทนที่ โดยเฉพาะจะเห็นได้ในการจัดงานบุญบั้งไฟยโสธรซึ่งเป็นงานในระดับจังหวัดและระดับชาติซึ่งได้มีรูปแบบการจัดงานที่เปลี่ยนแปลงจากรูปแบบดั้งเดิมหรือจากรูปแบบในชนบทอย่างมากทั้งในเรื่องของวัตถุประสงค์การจัดงานและรูปแบบการจัดงาน

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง การส่งเสริม อนุรักษ์และพัฒนาคุณค่าของประเพณีบุญบั้งไฟ จังหวัดยโสธร ซึ่งเป็นโครงการวิจัยย่อยเรื่องที่ 1 เนื่องจากประเพณีบุญบั้งไฟจังหวัดยโสธร เป็นที่รู้จักกันทั้งภาคอีสานและทั่วประเทศตลอดจนชาวต่างชาติก็นิยมมาเที่ยวชมงานประเพณีบุญบั้งไฟจังหวัดยโสธรอย่างมากมาย ทั้งนี้เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการส่งเสริม อนุรักษ์และพัฒนาคุณค่าของประเพณีบุญบั้งไฟ จังหวัดยโสธร

2. คำถามการวิจัย

การส่งเสริม อนุรักษ์และพัฒนาคุณค่าของประเพณีบุญบั้งไฟ จังหวัดยโสธร มีวิธีการอย่างไร

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการส่งเสริม อนุรักษ์และพัฒนาคุณค่าของประเพณีบุญบั้งไฟ จังหวัดยโสธร

4. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ได้รู้รูปแบบและแนวทางการส่งเสริม อนุรักษ์และพัฒนาคุณค่าของประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

5. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริม อนุรักษ์และพัฒนาคุณค่าของประเพณีบุญบั้งไฟ จังหวัดยโสธร ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาการส่งเสริม อนุรักษ์และพัฒนาคุณค่าของประเพณีบุญบั้งไฟ จังหวัดยโสธร เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสนทนากลุ่ม ที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงตามโครงสร้างและเนื้อหา กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยได้แก่ 1) ผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ นายกเทศมนตรี เทศมนตรี หัวหน้าคุ้มวัด ในเขตจังหวัดยโสธร จำนวน 20 คน 2) ผู้ให้ข้อมูลหลัก(Key Informants) ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้อาวุโส ในท้องถิ่น ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 20 คน และ 3) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informants) ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเพณีบุญบั้งไฟ ได้แก่ ช่างบั้งไฟ ผู้ประกอบพิธีกรรมประจำหมู่บ้าน และผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับประเพณีบุญบั้งไฟ เช่น เจ้าอาวาสวัด คณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งมอบหมายให้ปฏิบัติงานในประเพณีบุญบั้งไฟ จำนวน 40 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร เป็นการศึกษาจากบทความ วารสาร ตลอดจนผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องและรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) วิเคราะห์ข้อมูลโดยนำแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม รวมทั้งแบบสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย และการสนทนากลุ่มมาตรวจสอบความถูกต้องแบบสามเส้า (Triangulation) แล่นำมาจัดเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยตามที่กำหนดไว้ เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลจากการสนทนากลุ่มมาคัดแยกเนื้อหาตามกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยและนำมาวิเคราะห์ตามเนื้อหาในแต่ละประเด็นเพื่อให้สามารถตอบวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยย่อยและดำเนินการสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละประเด็นเพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่ หลังจากนั้นนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

6. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริม อนุรักษ์และพัฒนาคุณค่าของประเพณีบุญบั้งไฟ จังหวัดยโสธร สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

6.1 ด้านการเรียนรู้ พบว่า ควรมีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นมาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้กับเยาวชนพร้อมกับจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานที่ ปลุกฝังจิตสำนึกถึงคุณค่าสาระและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นและส่งเสริม สนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ รวมทั้งแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ด้วยการจัดให้มีพิพิธภัณฑ์ การจัดงานมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นประเพณีบุญบั้งไฟเพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้และนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

6.2 ด้านการมีส่วนร่วม พบว่า เพื่อให้กิจกรรมบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมการแสดงในกิจกรรมตั้งแต่การแห่ การฟ้อนรำ การแข่ง การจุดบั้งไฟ และควรมีรูปแบบการจัดงานที่เป็นเอกลักษณ์ที่ชัดเจนเพื่อให้เป็นรูปแบบอันหนึ่งเดียวของประเทศไทย นอกจากนี้ บ้าน วัด โรงเรียน ต้องมีส่วนร่วมด้วย

6.3 ด้านการสร้างเครือข่าย พบว่า การจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟจังหวัดยโสธรนั้นมีการสร้างเครือข่ายระดับนานาชาติ ประเทศ จังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้านอยู่แล้ว แต่ควรมีแนวทางการจัดงานที่ไม่ใช่แบบในปัจจุบันที่ตัวแทนชุมชนเมื่อได้รับเงินอุดหนุนแล้วจะใช้วิธีการว่าจ้างช่างทำบั้งไฟ หรือจ้างคณะรำเซิ้งจากต่างจังหวัดมาร่วมขบวนโดยที่เครือข่ายประชาชนชาวจังหวัดยโสธรไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นเท่าที่ควร

6.4 ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ พบว่า การจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟจังหวัดยโสธรนั้นควรเป็นงานประเพณีที่ปลอดจากการพนัน ของมีเนมา มีการปรับรูปแบบของการจัดงานด้วยการงดการแข่งขัน การประกวดแต่ให้มีการรวมกันฟ้อนรำ การเซิ้งพร้อมกันทั้งหมดเพื่อทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ เพราะหากให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมแล้วย่อมทำให้มีการร่วมมือร่วมแรงในการจัดและร่วมกิจกรรม

7. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง การส่งเสริม อนุรักษ์และพัฒนาคุณค่าของประเพณีบุญบั้งไฟ จังหวัดยโสธร ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

7.1 ด้านการเรียนรู้ พบว่า การส่งเสริม อนุรักษ์และพัฒนาคุณค่าของประเพณีบุญบั้งไฟ จังหวัดยโสธร ต้องมีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นมาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้กับเยาวชนพร้อมกับจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานที่ ปลุกฝังจิตสำนึกถึงคุณค่าสาระและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นและส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ รวมทั้งแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ด้วยการจัดให้มีพิพิธภัณฑ์ การจัดงานมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นประเพณีบุญบั้งไฟหรือการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นในสถานศึกษาเพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้ด้วยการ บูรณาการหลักสูตรการเรียนรู้ในระดับท้องถิ่นเพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ทำความเข้าใจที่ชัดเจนแล้วทำในสิ่งที่ได้เรียนรู้มาใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ที่เป็นเช่นนี้สามารถอภิปรายได้ว่าประเพณีบุญบั้งไฟจังหวัดยโสธรเป็นแหล่งรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลายที่เป็นองค์ความรู้ในเรื่องต่างๆ เช่น ศิลปะการแสดง การอาชีพ การเกษตร วิถีชีวิตของชุมชน ความคิดความเชื่อ การเซิ้งบั้งไฟ การรำเซิ้งบั้งไฟ การทำบั้งไฟเอ้ การทำบั้งไฟขึ้นนาน ละการละเล่นที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่างๆ ที่มีในประเพณีบุญบั้งไฟอีสานซึ่งเปรียบเสมือนเวทีแสดงออกซึ่งความเจริญในอดีต ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ให้กับเยาวชนที่จะเป็นผู้สืบทอดประเพณีวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นตลอดไปด้วยการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นเพื่อเป็นการให้เด็กนักเรียน เยาวชนได้ทำการศึกษาหาความรู้ในประเพณีบุญบั้งไฟจังหวัดยโสธร

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของศิริพร อรัญมิตร (2554, หน้า 13-16) ที่ได้เสนอว่าการส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นเรียนรู้เข้าใจและเคารพ ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีของตนเองหรือของผู้อื่นในท้องถิ่นมีกรอบแนวคิดที่ควรนำไปเป็นแนวทางจัดทำด้วยการส่งเสริมกิจกรรมการให้ความรู้ความเข้าใจและเสริมสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับ สาระสำคัญของศาสนาต่างๆ ในประเทศไทยเพื่อให้เป็นศาสนิกชนที่ดีของศาสนา การส่งเสริมให้มีหลักสูตรท้องถิ่นที่บรรจุความรู้เรื่อง “ท้องถิ่นของเรา” ไว้ในการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อให้ความรู้และความเข้าใจวิถีชีวิตความเป็นอยู่ประเพณีที่สำคัญของท้องถิ่นตนเอง มีการเสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์หวงแหน ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และ จารีตประเพณีท้องถิ่น ปลูกฝังแนวคิดเรื่องเอกภาพในความหลากหลายหรือ “ทฤษฎีดอกไม้หลากสี” ให้กับประชาชนในท้องถิ่น โดยเน้นไปที่เยาวชน ปลูกฝังแนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักความพอเพียง พอดี เช่น เศรษฐกิจพอเพียง การแบ่งปันและเอื้ออาทรต่อกัน ส่งเสริมให้ประชาชนมีการเรียนรู้ตามอัธยาศัย การเรียนรู้ตลอดชีวิตในเรื่องศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น และจัดทำฐานข้อมูลพื้นฐานทางศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและจารีตประเพณีท้องถิ่น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอนุวัช สุขประเสริฐ (2555, บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเรื่อง ประเพณีบุญบั้งไฟ ของโรงเรียนอาจสามารถวิทยา สังกัดสำนักงานเขตการศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินการจัดการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นประเพณีบุญบั้งไฟในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โรงเรียนอาจสามารถวิทยา อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การจัดการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเรื่อง ประเพณีบุญบั้งไฟ อยู่ในระดับมาก 4 ด้านเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านเนื้อหาสาระการจัดการเรียนรู้ประเพณีบุญบั้งไฟ ด้านวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นประเพณีบุญบั้งไฟ และด้านปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นประเพณีบุญบั้งไฟ

จากการที่ได้อภิปรายมาแล้วนี้ สามารถสรุป (Conclusion) ได้ดังนี้ การส่งเสริม อนุรักษ์และพัฒนาคุณค่าของประเพณีบุญบั้งไฟ จังหวัดยโสธร ต้องมีการส่งเสริมกิจกรรมการให้ความรู้ความเข้าใจและเสริมสร้างองค์ความรู้ด้วยการจัดให้มีหลักสูตรท้องถิ่นที่บรรจุความรู้เรื่อง “ท้องถิ่นของเรา” ไว้ในการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อให้ความรู้และความเข้าใจวิถีชีวิตความเป็นอยู่ประเพณีที่สำคัญของท้องถิ่นตนเอง มีการเสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์หวงแหน ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และ จารีตประเพณีท้องถิ่นของตนเองโดยเน้นไปที่เยาวชน ปลูกฝังแนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักความพอเพียง พอดี เช่น เศรษฐกิจพอเพียง การแบ่งปันและเอื้ออาทรต่อกัน ส่งเสริมให้ประชาชนมีการเรียนรู้ตามอัธยาศัย การเรียนรู้ตลอดชีวิตในเรื่องศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น

7.2 ด้านการมีส่วนร่วม พบว่า การส่งเสริม อนุรักษ์และพัฒนาคุณค่าของประเพณีบุญบั้งไฟ จังหวัดยโสธร ด้านการมีส่วนร่วม นั้นในการดำเนินกิจกรรมที่มีส่วนร่วมของชุมชนด้วยการที่บุคคลในชุมชนหรือสถาบันได้มีโอกาสเข้ามาร่วมคิด ร่วมสร้าง ร่วมตัดสินใจในกิจกรรมที่มีการจัดทำหรือมีการ

ดำเนินงานเพื่อให้กิจกรรมนั้นๆ บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพด้วยการให้ประชาชนในท้องถิ่น ความรู้สึกเป็นเจ้าของมีส่วนร่วมในงานประเพณีบุญบั้งไฟโยธธอย่างแท้จริงเพื่อเป็นการสืบสาน อนุรักษ์ ประเพณีนี้และยึดหลักประเพณีดั้งเดิม เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมการแสดงในกิจกรรม การแห่ การแข่ง การจุดบั้งไฟ และการจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟโยธธควรมีรูปแบบการจัดงานที่เป็นเอกลักษณ์ที่ชัดเจนเพื่อให้เป็นรูปแบบอันหนึ่งเดียวของประเทศไทย นอกจากนี้ บ้าน วัด โรงเรียน ต้องมีส่วนร่วมเพราะการที่จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟโยธธนั้นที่สำคัญที่สุดก็คือ ต้องจัดงานให้เป็นงานประเพณีจริงๆ เหมือนที่เคยทำมาตั้งแต่สมัยโบราณกาล โดยนำกิจกรรม ความเชื่อเป็นตัวเชื่อมโยงให้ประชาชนทุกคนได้มีส่วนร่วม การพัฒนารูปแบบการจัดงานต้องยึดรูปแบบและ โครงสร้างเดิมเป็นฐาน เพราะความเชื่อที่มีอยู่จะไม่มีใครเอาผลประโยชน์อื่นเข้ามาแอบแฝง การมีส่วนร่วม ในกิจกรรมจะต้องให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ เช่น การพ่อน้ำ การตกแต่งบั้งไฟ เป็นต้น ก็จะทำให้ประชาชนในท้องถิ่นเกิดความภาคภูมิใจในงานประเพณีบุญบั้งไฟโยธธ ที่เป็นเช่นนี้สามารถ อธิบายได้ว่าสำหรับการจัดการบุญบั้งไฟยุคแรกๆ เดิมทีคนอีสานเรียกกันว่า “บุญเดือนหก” ตามจารีตที่ ทำกันในเดือนหกหรือเดือนพฤษภาคมตามปฏิทินไทยอีสาน ซึ่งในงานจะมีกิจกรรมหลายอย่าง เช่น พิธี การทางลัทธิศาสนา บวชนาค กองฮตหรือสรองน้ำ กองผ้าป่า การบวงสรวง กิจกรรมนันทนาการต่างๆ เช่น การสมโภช การละเล่นสนุกสนาน การแห่บั้งไฟ การแข่งบั้งไฟ การรำแข่งบั้งไฟ และการจุดบั้งไฟ เป็นต้น และในปัจจุบันเมื่อกระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้รับความสนใจจากมวลชน โดยเฉพาะ “กระแส การสร้างมูลค่าเพิ่มทางวัฒนธรรม” จึงได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การสร้างงานในชุมชน การค้าขายสินค้าประจำชุมชนในงานประเพณีบุญบั้งไฟจังหวัดโยธธขึ้นซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ศิริพร อรัญมิตร (2554, หน้า 13-16) ที่ได้กล่าวถึง แนวทางการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและจารีต ประเพณีท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมว่าเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการทำนุบำรุง ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีของตนเองหรือของผู้อื่นในท้องถิ่นมีการส่งเสริมให้ประชาชน ในท้องถิ่นเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของศาสนาที่ตนเองนับถือและกิจกรรมที่จัดขึ้นในเทศกาลต่างๆ ตาม ประเพณีท้องถิ่น จัดทำประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่นเพื่อ อนุรักษ์และ ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อ กำหนดยุทธศาสตร์และวางแผนกิจกรรมการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น รวมทั้งติดตามและประเมินผลตาม พร้อมมีการจัดกิจกรรมส่งเสริม วัฒนธรรมและจารีตประเพณีท้องถิ่นของตนเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วม นอกจากนี้ยัง สอดคล้องกับงานวิจัยของมะยูรี อุทร์ักษ์ (2556, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการบริหารจัดการงานประเพณีวัฒนธรรมผู้ไทยบุญบั้งไฟทะเลล้านเพื่อการท่องเที่ยวของ เทศบาลตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการบริหารจัดการงานประเพณีวัฒนธรรมผู้ไทยบุญบั้งไฟทะเลล้านเพื่อการท่องเที่ยว ของเทศบาลตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก คือ ด้านการดำเนินงาน และอยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการวางแผนและการตัดสินใจ และด้านการติดตามประเมินผล ตามลำดับ 2) ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการงานประเพณีวัฒนธรรมผู้ไทยบุญบั้งไฟตะไลล้านเพื่อการท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลกุดหว้า อำเภอภูพานารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามเพศ อายุ อาชีพและหมู่บ้านที่อยู่อาศัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

จากการที่ได้อภิปรายมาแล้วนี้ สามารถสรุป (Conclusion) ได้ดังนี้ การส่งเสริม อนุรักษ์และพัฒนาคุณค่าของประเพณีบุญบั้งไฟ จังหวัดยโสธร นั้นในการดำเนินกิจกรรมที่มีส่วนร่วมของชุมชนด้วยการที่บุคคลในชุมชนหรือสถาบันได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมสร้าง ร่วมตัดสินใจในกิจกรรมที่มีการจัดทำหรือมีการดำเนินงานเพื่อให้กิจกรรมนั้นๆ บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพด้วยการให้ประชาชนในท้องถิ่นความรู้สึกเป็นเจ้าของมีส่วนร่วมในงานประเพณีบุญบั้งไฟยโสธรอย่างแท้จริงเพื่อเป็นการสืบสานอนุรักษ์ประเพณีนี้และยึดหลักประเพณีดั้งเดิม เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมการแสดงในกิจกรรมการแห่ การแข่ง การจุดบั้งไฟ และการจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟยโสธรนอกจากนี้รูปแบบการจัดการควรเป็นเอกลักษณ์ที่ชัดเจนเพื่อให้เป็นรูปแบบอันหนึ่งเดียวของประเทศไทย นอกจากนี้ บ้าน วัด โรงเรียน ต้องมีส่วนร่วมซึ่งการมีส่วนร่วมในกิจกรรมจะต้องให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ เช่น การฟ้อนรำ การตกแต่งบั้งไฟเพราะจะทำให้ประชาชนในท้องถิ่นเกิดความภาคภูมิใจในงานประเพณีบุญบั้งไฟยโสธร

7.3 ด้านการสร้างเครือข่าย พบว่า การสร้างเครือข่ายที่เกี่ยวกับประเพณีบุญบั้งไฟจังหวัดยโสธร ต้องมีการดำเนินการเป็นลำดับดังนี้ เครือข่ายระดับนานาชาติ ประเทศ จังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ด้วยการตั้งคณะกรรมการส่งเสริมประเพณีบุญบั้งไฟจังหวัดยโสธรในทุกระดับเพื่อปรึกษาหารือ ปรับปรุงและพัฒนาประเพณีบุญบั้งไฟจังหวัดยโสธรให้เป็นที่นิยมและอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นอันดีงามให้คงอยู่ตลอดไปด้วยการให้องค์กรทางวัฒนธรรมเป็นผู้ดำเนินการและจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟจังหวัดยโสธรนั้นควรคำนึงถึงแก่นแท้ของการจุดบั้งไฟ การแห่บั้งไฟของคนในท้องถิ่นการมีส่วนร่วมของประชาชนเน้นการจัดงานที่ส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติอย่างจริงจังเพราะในปัจจุบันตัวแทนชุมชนที่ได้รับเงินอุดหนุนจะใช้วิธีการจ้างช่างทำบั้งไฟ หรือจ้างคนระชาแข่งจากต่างจังหวัดมาร่วมขบวนโดยที่เครือข่ายประชาชนชาวจังหวัดยโสธรไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นเท่าที่ควร ที่เป็นเช่นนี้สามารถอธิบายได้ว่าเพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายในงานประเพณีบุญบั้งไฟจังหวัดยโสธรที่ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในงานประเพณีดังกล่าวจึงควรมีการสร้างเครือข่ายตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ประเทศ และนานาชาติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของศิริพร อรัญมิตร (2554, หน้า 13-16) ที่ได้กล่าวถึงการส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นสร้างและขยายเครือข่ายการเรียนรู้ เข้าใจและเคารพศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่นของตนเอง หรือท้องถิ่นอื่นด้วยการ ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่นของตนระหว่าง หน่วยงานราชการ ภาคเอกชน ภาคประชาชนและองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่นอื่นๆ ในการอนุรักษ์ และส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม จารีต ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการจัดกิจกรรมการถ่ายทอดประสบการณ์ระหว่างหน่วยงานราชการ ภาคเอกชน ภาคประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมการดำเนินชีวิตตาม หลักศาสนาที่ตนนับถือและศิลปวัฒนธรรมจารีตประเพณีท้องถิ่น ส่งเสริมหรือจัดตั้งองค์กรเพื่อ เป็นเครือข่ายระดับบุคคล ครอบครัว หรือท้องถิ่น เพื่อการเรียนรู้ เข้าใจและเคารพอนุรักษ์ และส่งเสริม ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะต่างๆ ตลอดจนเชื่อมโยงกับ เครือข่ายอื่นๆ เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ศูนย์วัฒนธรรมระดับท้องถิ่น สภาวัฒนธรรม กลุ่มชมรมที่ เกี่ยวข้อง แล้วจัดทำและเชื่อมโยงฐานข้อมูลระหว่างเครือข่ายด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม จารีต ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้และประสบการณ์ซึ่งข้อมูลดังกล่าว หน่วยงานที่ เกี่ยวข้องได้มีการจัดเก็บรวบรวมเพื่อประกอบการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นไว้แล้ว นอกจากนี้ยังกล่าวได้ว่า งาน ประเพณีบุญบั้งไฟยังเป็นการประชาสัมพันธ์ทำให้คนรู้จักจังหวัดยโสธรมากขึ้นเป็นการเผยแพร่ ประเพณีท้องถิ่นให้ประชาชนรับรู้อย่างกว้างขวางและเป็นการรณรงค์ให้ประชาชนเห็นคุณค่าประเพณี ท้องถิ่นด้วยการประชาสัมพันธ์หรือส่งเสริมการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นเพื่อให้ประชาชนตื่นตัว เห็นคุณค่า ความสำคัญของการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งสอดคล้องกับจิริเดช เกตุประยูร (2553, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสำรวจวัฒนธรรมประเพณีเพื่อจัดทำคู่มือ ท่องเที่ยว ตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม พบว่า แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ดี ที่หลากหลาย เป็นสิ่งควรค่าแก่การรักษา ส่งเสริมอนุรักษ์ไว้ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ยั่งยืน และให้เป็นมรดกตกทอด สู่คนรุ่นหลังต่อไป

จากการที่ได้อภิปรายมาแล้วนี้ สามารถสรุป (Conclusion) ได้ดังนี้การสร้างเครือข่ายที่เกี่ยวกับ ประเพณีบุญบั้งไฟจังหวัดยโสธรต้องมีการดำเนินการเป็นลำดับดังนี้ เครือข่ายระดับนานาชาติ ประเทศ จังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้านด้วยการตั้งคณะกรรมการส่งเสริมประเพณีบุญบั้งไฟจังหวัดยโสธรในทุก ระดับเพื่อปรึกษาหารือ ปรับปรุงและพัฒนาประเพณีบุญบั้งไฟจังหวัดยโสธรให้เป็นที่ยอมรับและอนุรักษ์ ประเพณีท้องถิ่นอันดีงามให้คงอยู่ตลอดไปด้วยการส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติ อย่างจริงจังเพราะในปัจจุบันตัวแทนชุมชนที่ได้รับเงินอุดหนุนจะใช้วิธีการจ้างช่างทำบั้งไฟ หรือจ้างคนระรำ เจริญจากต่างจังหวัดมาร่วมขบวนโดยที่เครือข่ายประชาชนชาวจังหวัดยโสธรไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น เท่าที่ควร

7.4 ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ พบว่า การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของประชาชน จังหวัดยโสธรในงานประเพณีบุญบั้งไฟจังหวัดยโสธรนั้นควรเป็นงานประเพณีจริงๆ ที่ไม่มีการพนันเข้ามา เกี่ยวข้องเพราะว่าการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ สามัคคีได้นั้นงานประเพณีนี้จะต้องปลอดจากการ พนัน ของมีเงินมาด้วย มีการปรับรูปแบบของการจัดงานด้วยการงดการแข่งขัน การประกวดแต่ให้มีการ รวมกันพอรำ การแข่งพร้อมกันทั้งหมดเพื่อทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะมีการจัดงานประเพณีที่เน้น ให้คนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมโดยไม่มีมีการว่าจ้างคนพอรำจากต่างจังหวัดเข้ามาในกิจกรรมของประเพณี

บุญบั้งไฟจังหวัดยโสธร แต่ต้องให้ประชาชนในพื้นที่เป็นผู้มีส่วนในกิจกรรมนั้นๆ จึงจะถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างความสามัคคีของประชาชนเพราะหากให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมแล้วย่อมทำให้มีการร่วมมือร่วมแรงในการร่วมกิจกรรม ที่เป็นเช่นนี้สามารถอธิบายได้ว่าเพื่อให้ประเพณีบุญบั้งไฟจังหวัดยโสธรได้ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ เกิดความสามัคคีความปลอดภัยของประชาชนนั้นจะเห็นได้ว่าอดีตที่ผ่านมาการจัดประเพณีบุญบั้งไฟจะจัดเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาเพื่อรักษาขนบธรรมเนียมอันดีงามของชาวอีสาน ทำให้เกิดความสมัครสมานสามัคคี รักใคร่ปรองดองระหว่างหมู่บ้านชุมชน ประชาชนมารวมกันโดยมีประเพณีบุญบั้งไฟเป็นตัวประสานแต่ในปัจจุบันประเพณีบุญบั้งไฟมีการพัวพันเข้ามาเกี่ยวข้อง มีการแข่งขันบั้งไฟสูง มีผู้จัดการบุญบั้งไฟ กล่าวคือ จะมีบุญบั้งไฟต้องมีผู้จัดการว่าจะจัดวันไหน จะจุดบั้งไฟกี่วันและเสนอผลประโยชน์ให้คณะกรรมการหมู่บ้านและผู้เกี่ยวข้อง มีกระบวนการจัดการเป็นขั้นเป็นตอน ทำให้ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นไปในทางลบ อีกอย่างหนึ่งคือมหรสพที่นำมาแสดงในงานประเพณีส่วนใหญ่จะเป็นการแสดงรื่นเริงที่การแต่งกายของผู้แสดงจะสื่อก้าวไปทางลามกอนาจารมากกว่าเป็นการสืบทอดประเพณี ผู้ที่มาเที่ยวงานมีการดื่มสุราทำให้ขาดสติควบคุมอารมณ์ไม่อยู่ทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทของวัยรุ่น แบ่งพรรคแบ่งพวก ขาดความสามัคคีจนก่อให้เกิดปัญหาอีกมากมายและทางด้านภูมิปัญญาในการจัดทำบั้งไฟในการจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟในอดีต บั้งไฟที่นำมาจุดจะต้องทำด้วยฝีมือของปราชญ์ผู้รู้แต่ในปัจจุบันมีผู้จัดทำบั้งไฟเพื่อจำหน่าย จึงทำให้ความรู้และภูมิปัญญาชาวบ้านขาดหายไป ทำให้การเข้าใจในขนบธรรมเนียมประเพณีบุญบั้งไฟในปัจจุบันนี้คนรุ่นใหม่จะไม่ทราบว่าการจัดประเพณีบุญบั้งไฟทำอะไรเพื่ออะไร ทราบเพียงว่าถ้ามีการจัดงานดังกล่าวจะนึกถึงการพัวพันความสนุกสนาน การดื่มสุรา ซึ่งสิ่งที่หายไปคือแก่นแท้ของประเพณีบุญบั้งไฟสิ่งที่ควรรักษาไว้ของประเพณีบุญบั้งไฟ คือ ภูมิปัญญาของการจัดทำบั้งไฟให้มีปราชญ์ผู้รู้แต่ละหมู่บ้านผู้จัดทำบั้งไฟและถ่ายทอดไปสู่รุ่นลูกหลานซึ่งการจัดดำเนินการดังกล่าวจะทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่ประชาชนได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของภัทรวรรณ จันทร์ศิริ (2553, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการฟื้นฟูประเพณีบุญบั้งไฟแบบดั้งเดิม โดยการมีส่วนร่วมของเด็กเยาวชนและชุมชนบ้านดอนเชียง ตำบลลุมพุก อำเภอคำชะอี จังหวัดยโสธร ผลการศึกษาพบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟของบ้านดอนเชียงเป็นประเพณีที่สำคัญที่สุดของหมู่บ้านในประเพณีทั้งสิบสองเดือน เป็นการสืบทอดตำนาน ความเชื่อ และศรัทธาต่อการขอฝนขอฟ้าจากพญาแถนด้วยการสื่อสารผ่านบั้งไฟ มีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อก็คือ การจุดบั้งไฟเสี่ยงและรำเซิ้งถวายปู่ในหมู่บ้าน เป็นบุญประเพณีที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกคนในชุมชนในการจัดเตรียมงานเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ญาติพี่น้องบ้านใกล้บ้านไกลพบปะสังสรรค์ ในปัจจุบันพบว่าประเพณีบุญบั้งไฟของบ้านดอนเชียง เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมโดยเฉพาะการมีส่วนร่วมจัดเตรียมงานของคนในชุมชนน้อยลง ส่วนใหญ่จะเป็นบทบาทหน้าที่ของผู้นำและคณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่ซื้อหรือจ้างหรือเช่าบั้งไฟจุด บั้งไฟเอ้และขบวนรำเซิ้งจากหมู่บ้านใกล้เคียงหรือแหล่งให้บริการเฉพาะ ทำให้ค่าใช้จ่ายในการจัดงานสูงขึ้นจนเป็นภาระหนักของคนในชุมชน ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนลดลง จุดมุ่งหมายของประเพณีบุญบั้งไฟเป็นไปเพื่อความบันเทิงและการแข่งขันมากกว่าการสืบทอดตำนาน

ความเชื่อและศรัทธาต่อการขอฟ้าขอฝนจากพญาแถนดังในอดีตที่ผ่านมา ในอดีตพบว่าประเพณีบุญบั้งไฟ จังหวัดยโสธรเป็นการสืบทอดตำนาน ความเชื่อ ความศรัทธาในการขอฟ้าขอฝนจากพญาแถนเช่นเดียวกับ บ้านดอนเชียง มีการเตรียมการ ขึ้นตอน เนื้อหาเพื่อสืบสาน ความเชื่อ ความศรัทธา ความสามัคคีรักใคร่ ปรองดองกัน การมีส่วนร่วมช่วยเหลือ เอื้ออาทรของคนในชุมชนเดียวกัน ในปัจจุบันพบว่าประเพณีบุญบั้งไฟ จังหวัดยโสธรเปลี่ยนแปลงไปให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวและภาคส่วนธุรกิจเข้ามาเกี่ยวข้อง องค์กร รัฐและเอกชนมีบทบาทหลักในการจัดงาน ประชาชนหรือชุมชนต่างๆ มีส่วนร่วมเป็นเจ้าของประเพณีบุญบั้งไฟน้อยลง แม้ว่ารูปแบบและพิธีกรรมจะยังคงเหมือนในอดีต แต่คุณค่า ความหมายและจุดประสงค์ของการจัดงานเปลี่ยนแปลงไปจากการสืบทอดตำนาน ความเชื่อ การสร้างความร่วมมือสร้างความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนไปสู่ความบันเทิงสนุกสนาน การแข่งขัน การพนันหรือธุรกิจ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวยังส่งผลกระทบต่อให้เกิดปัญหาการทะเลาะวิวาทของวัยรุ่น ปัญหาค่าใช้จ่ายการเล่น การพนัน หนีสิน ยาเสพติดแฝงมาในงานด้วย ส่วนแนวทางการฟื้นฟูประเพณีบุญบั้งไฟแบบดั้งเดิมของ บ้านดอนเชียง ต้องเริ่มต้นจากกลุ่มที่สนใจปัญหาในเรื่องนี้ร่วมกันแล้วสร้างกระบวนการเรียนรู้ ผ่าน การศึกษาข้อมูลอย่างรอบด้านนำข้อมูลดังกล่าวมาสร้างความเข้าใจและความตระหนักสร้างการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคนในชุมชนให้เกิดความเข้าใจขยายออกไปจนกระทั่งมีพลังพอที่จะกำหนดแนว ทางการฟื้นฟูประเพณีดั้งเดิมโดยอยู่บนพื้นฐานการสืบทอดตำนาน ความเชื่อ และความสัมพันธ์ของคนใน ชุมชนมากกว่าการดำรงไว้เพียงรูปแบบ พิธีกรรมเท่านั้น การฟื้นฟูอาจเริ่มต้นจากคนที่เข้าใจกลุ่มเล็กไปสู่ กลุ่มใหญ่ จากรูปแบบพิธีกรรมสู่คุณค่าภายในแท้จริงซึ่งต้องอาศัยการทำงานอย่างต่อเนื่องยาวนาน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของศิริพร อรัญมิตร (2554, หน้า 13-16) ได้กล่าวถึง แนวทางการ ส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและจารีตประเพณีท้องถิ่นว่าการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ คือ การ ส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นอยู่ ร่วมกับผู้อื่นในสังคมทุกระดับอย่างเอื้ออาทร สงบสุข และยั่งยืนด้วย การบูรณาการคุณค่าทางวัฒนธรรมที่หลากหลายให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลต่อชุมชน มีการยอมรับความ หลากหลายทางศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และจารีตประเพณี ท้องถิ่นซึ่งกันและกัน ยอมรับการซึมซับ วัฒนธรรมและจารีตประเพณีท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น

จากการที่ได้อภิปรายมาแล้วนี้ สามารถสรุป (Conclusion) ได้ดังนี้ การส่งเสริม อนุรักษ์และ พัฒนาคุณค่าของประเพณีบุญบั้งไฟ จังหวัดยโสธร เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ของประชาชน จังหวัดยโสธรควรเป็นงานประเพณีจริงๆ จะต้องปลอดจากการพนัน สิ่งของมีเมตด้วย มีการปรับรูปแบบ ของการจัดงานด้วยการงดการแข่งขัน การประกวดให้ประชาชนในพื้นที่เป็นผู้มีส่วนในกิจกรรมนั้นๆ จึงจะ ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างความสามัคคีของประชาชนเพราะหากให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม แล้วย่อมทำให้มีการร่วมมือร่วมแรงในการร่วมกิจกรรม อีกอย่างหนึ่งคือมหรสพที่นำมาแสดงในงาน ประเพณีส่วนใหญ่จะเป็นการแสดงรื่นเริงที่การแต่งกายของผู้แสดงจะสื่อไปทางลามกอนาจารมากกว่าเป็น การสืบทอดประเพณี ผู้ที่มาเที่ยวงานมีการดื่มสุราทำให้ขาดสติควบคุมอารมณ์ไม่อยู่ทำให้เกิดการทะเลาะ วิวาทของวัยรุ่น แบ่งพรรคแบ่งพวก ขาดความสามัคคีจนก่อให้เกิดปัญหาอีกมากมาย

8. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริม อนุรักษ์และพัฒนาคุณค่าของประเพณีบุญบั้งไฟ จังหวัดยโสธร จากสรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผลดังกล่าวมาแล้ว มีข้อค้นพบ (Fact Finding) ที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ จึงนำมาจัดทำเป็นข้อเสนอแนะเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ด้านการเรียนรู้ มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายว่า ควรมีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นพร้อมกันจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานที่เกี่ยวกับประเพณีบุญบั้งไฟเพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้

1.2 ด้านการมีส่วนร่วม มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายว่า ควรให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความรู้สึกเป็นเจ้าของมีส่วนร่วมในงานประเพณีบุญบั้งไฟยโสธรด้วยการเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมการแสดงในกิจกรรมต่างๆ เช่น การแห่ การแข่ง การฟ้อนรำ เพราะในปัจจุบันตัวแทนชุมชนที่ได้รับเงินอุดหนุนจะใช้วิธีการจ้างช่างทำบั้งไฟ หรือจ้างคณะรำเซิ้งจากต่างจังหวัดมาร่วมขบวนโดยที่เครือข่ายประชาชนชาวจังหวัดยโสธรไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นเท่าที่ควร

1.3 ด้านการสร้างเครือข่าย มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายว่า ควรมีการสร้างเครือข่ายที่เกี่ยวกับประเพณีบุญบั้งไฟจังหวัดยโสธรเป็นลำดับดังนี้ เครือข่ายระดับนานาชาติ ประเทศ จังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้านด้วยการตั้งคณะกรรมการส่งเสริมประเพณีบุญบั้งไฟจังหวัดยโสธรในทุกระดับเพื่อปรึกษาหารือ ปรับปรุงและพัฒนาประเพณีบุญบั้งไฟจังหวัดยโสธรให้เป็นที่นิยมและอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นอันดีงามให้คงอยู่ตลอดไป

1.4 ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายว่า งานประเพณีบุญบั้งไฟจังหวัดยโสธรนั้นควรเป็นงานประเพณีจริงๆ ที่ไม่มีการพนันเข้ามาเกี่ยวข้องเพราะการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ สามัคคีได้นั้นงานประเพณีนี้จะต้องปลอดจากการพนัน ของมีเงินมาด้วย มีการปรับรูปแบบของการจัดงานด้วยการงดการแข่งขัน การประกวด แต่ให้มีการรวมตัวกันฟ้อนรำ การเซิ้งพร้อมกันทั้งหมดเพื่อทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

2.1 ด้านการเรียนรู้ มีข้อเสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมกิจกรรมการให้ความรู้ความเข้าใจและเสริมสร้างองค์ความรู้ด้วยการจัดให้มีหลักสูตรท้องถิ่นที่บรรจุความรู้เรื่อง “ท้องถิ่นของเรา” ไว้ในการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2 ด้านการมีส่วนร่วม มีข้อเสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างเต็มที่ตั้งแต่ การฟ้อนรำ การเซิ้ง การตกแต่งบั้งไฟเพราะจะทำให้ประชาชนในท้องถิ่นเกิดความภาคภูมิใจในงานประเพณีบุญบั้งไฟยโสธร เพราะในปัจจุบันตัวแทนชุมชนที่ได้รับเงินอุดหนุนจะใช้วิธีการจ้างช่างทำบั้งไฟ หรือจ้างคณะฟ้อนรำเซิ้งจากต่างจังหวัดมาร่วมขบวนโดยที่เครือข่ายประชาชนชาวจังหวัดยโสธรไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นเท่าที่ควร

2.3 ด้านการสร้างเครือข่าย มีข้อเสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการตั้งคณะกรรมการส่งเสริมประเพณีบุญบั้งไฟจังหวัดยโสธรในทุกระดับตั้งแต่ นานาชาติ ประเทศ จังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้านเพื่อรักษาหรือ ปรับปรุง อนุรักษ์และพัฒนาประเพณีบุญบั้งไฟจังหวัดยโสธรให้เป็นที่ยอมรับและให้คงอยู่ตลอดไป

2.4 ด้านการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ มีข้อเสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ควรจัดเป็นงานประเพณีจริงๆ จะต้องปลอดจากการพนัน สิ่งของมีนเมาด้วย มีการปรับรูปแบบของการจัดงานด้วยการงดการแข่งขัน การประกวด แต่ให้มีการรวมตัวกันเพื่อนำ การแข็งพร้อมกันทั้งหมดเพื่อทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่องประเพณีบุญบั้งไฟจังหวัดยโสธร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา

3.2 ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานประเพณีบุญบั้งไฟยโสธร

3.3 ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการสร้างเครือข่ายประเพณีบุญบั้งไฟจังหวัดยโสธร

3.4 ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประเพณีบุญบั้งไฟจังหวัดยโสธรกับการสร้างความสมานฉันท์ของประชาชน

9. เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม, กรมการศาสนา. (2552). พิธีกรรมและประเพณี. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- จิรเดช เกตุประยูร. (2553). รายงานการวิจัยเรื่อง ศึกษาสำรวจวัฒนธรรมประเพณีเพื่อจัดทำคู่มือท่องเที่ยวตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม. นครปฐม : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2538). ท่องเที่ยวบุญบั้งไฟอีสาน : บุญบั้งไฟต้องรับใช้ชาวยโสธรไม่ใช่ชาวยโสธรรับใช้บุญบั้งไฟ. กรุงเทพฯ : มติชน.
- ภัทรวรรณ จันทร์ศิริ. (2553). การศึกษาแนวทางการฟื้นฟูประเพณีบุญบั้งไฟแบบดั้งเดิม โดยการมีส่วนร่วมของเด็กเยาวชนและชุมชนบ้านดอนเชียง ตำบลลุมพุก อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- มะยูริ อุทร์ักษ์. (2556). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการงานประเพณีวัฒนธรรมผู้ไทยบุญบั้งไฟตะไลล้านเพื่อการท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

- ศิริพร อรัญมิตร. (2554). การศึกษาการดำเนินงานตามมาตรฐานการส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่นของเทศบาลตำบลห้วยยาง อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น. รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อนุวัช สุขประเสริฐ. (2555). การจัดการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเรื่อง ประเพณีบุญบั้งไฟ ของโรงเรียนอาจสามารถวิทยา สังกัดสำนักงานเขตการศึกษา มัธยมศึกษา เขต 27. ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

10. กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยเรื่อง การส่งเสริม อนุรักษ์และพัฒนาคุณค่าของประเพณีบุญบั้งไฟ จังหวัดยโสธร ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจาก สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ซึ่งสำเร็จลงได้ด้วยดีเพราะได้รับความอนุเคราะห์ช่วยเหลือหลายๆ ฝ่าย เช่น พระมหาทองเชิด กตปุญโญ, ผศ. ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยญาณสังวร ดร. วสิษฐพัชร์ วาฤทธิ์ ดร. ปาน กิมปี คุณสมควร แก้วชาลุน คุณวสันต์ ฉายรัศมีกุล บุคลากรสถาบันวิจัยญาณสังวร และคณะผู้วิจัยรวมทั้งผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่กรุณาให้ข้อมูลและได้ให้ความช่วยเหลือในการทำงานวิจัยให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี คณะผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณและขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานการวิจัยเรื่องนี้จะอำนวยคุณประโยชน์แก่ผู้สนใจพอสมควร